

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ЗАХВОРЮВАНЬ, ПРИ ЛІКУВАННІ ЯКИХ ШИРОКО ЗАСТОСОВУЮТЬ ПРЕПАРАТИ З ЕФІРНИМИ ОЛІЯМИ

Бисага Є.І., Вишневська Л.І., Онищук В.О., Кисельова К.Є.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

Рослинний світ слугував джерелом цінних лікарських засобів протягом всієї історії людства, тому що препарати з такими компонентами, як ефірні олії, більш фізіологічно включаються в біохімічні процеси організму людини, аніж синтетичні, чужорідні для нього. Фізіологічно активні речовини фітопрепаратів на основі ефірних олій проявляють різнобічну фармакологічну активність, сприяючи ефективному лікуванню багатьох захворювань. Фітопрепарати на основі ефірних олій можна застосовувати з синтетичними препаратами для зменшення побічної дії останніх. Саме тому ефірні олії так широко увійшли в фармакологічну практику [1–3].

Наразі широко застосовують при лікуванні таких захворювань препарати з ефірними оліями.

Метою нашої роботи було зробити загальний огляд захворювань, при лікуванні яких широко застосовуються препарати з ефірними оліями.

Метеоризм за класифікацією ВООЗ відноситься до "Метеоризм і споріднені стани (R14): розтягування живота (газами), здуття живота, відрижка, болі від скупчення газів, тимпаніт (абдомінальний, інтестинальний). Відноситься до дуже поширених хвороб серед немовлят та дорослого населення.

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає в зменшенні газоутворення, покращенні відходження існуючих газів, пом'якшенні спазмів у кишечнику, зменшенні больових відчуттів. Якщо метеоризм не обтяжений супутніми хворобами і не є їх наслідком, з ним добре справляються лікарські засоби на основі ефірних олій фенхелю та кропу. Ці фітопрепарати не чужорідні для організму та більш фізіологічно діють на нього, що дозволяє застосовувати їх навіть немовлятам (Плантекс гранули, "Сандоз Польща/Словенія). Олія фенхелю та кропу також популярна в народній медицині [4–8].

Сечокам'яна хвороба за класифікацією ВООЗ має код N20-N23 та включає наступні стани: камені нирок і сечоводу, камені нижніх відділів сечових шляхів (з циститом і уретритом), камені сечових шляхів при хворобах, класифікованих в інших рубриках, ниркова колька неуточнена. Зустрічається у 10 % населення [4, 5].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає в дії на окремі ланки патогенезу каменеутворення (антибіотикотерапія, літолітична, спазмолітична терапія, протизапальна та анальгетична), що сприяє відходженню конкрементів, зменшенню запального процесу в нирках.

Фітопрепарати з ефірними оліями мають спазмолітичну, антисептичну, протизапальну, сечогінну дію, а також сприяють виведенню каменів і їх

розчиненню. Наприклад, препарат фітолізин (ТОВ Гербаполь, Польща) з ефірною олією апельсину, шавлії, м'яти перцевої, сосни звичайної має спазмолітичну, діуретичну, протизапальну, анальгетичну, літолітичну та бактеріостатичну дію. Фітолізин широко використовується в терапії сечокам'яної хвороби, особливо часто його призначають після антибіотикотерапії для тривалого прийому [5, 6, 9].

Гострі та хронічні захворювання бронхів і легенів, що супроводжуються порушенням відходження та надлишковим утворенням мокротиння за класифікацією ВООЗ відносяться до «Інших гострих респіраторних інфекцій нижніх дихальних шляхів (J20-J22): гострий бронхіт, гострий бронхіоліт (з бронхоспазмом), гострі респіраторні інфекції нижніх дихальних шляхів, неуточнені», «Грип і пневмонія (J10-J18)». Хвороби органів дихання є однією з найбільш важливих проблем в терапії дорослого населення і особливо педіатрії. Ці хвороби посідають одне з перших місць у структурі дитячої захворюваності [4, 5].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає у відновленні механізму мукоциліарного транспорту, зменшенні в'язкості бронхіального секрету, збільшенні ефективності кашлю, ліквідації запального процесу.

Для лікування гострих та хронічних захворювань бронхів і легенів, що супроводжуються порушенням утворення мокротиння в складі комплексної терапії найчастіше використовуються фітопрепарати з ефірними оліями фенхелю та анісу, материнки звичайної, м'яти перцевої, евкалипту, з ментолом (бронхосан краплі, АТ «Зентіва» Словацька Республіка; бромгексин краплі, "Krewel Meuselbach GmbH" Німеччина; грудний еліксир, ТОВ «Тернофарм» Україна; капсули з анісовою олією Др.Тайса, Др. Тайсс Натурварен ГмбХ Німеччина; нашатирно-анісові краплі, ТОВ «Тернофарм» Україна; геделікс сироп та краплі, Кревель Мойзельбах ГмбХ Німеччина; та ін.) [5–7, 10, 11].

Гострі та хронічні захворювання горла за класифікацією ВООЗ відносяться до «Гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів (J00-J06): J02 гострий фарингіт, J03 гострий тонзиліт, J04 гострий ларингіт і трахеїт, J05 гострий обструктивний ларингіт (круп) і епіглотит» та «Інші хвороби верхніх дихальних шляхів (J30-J39): J35 хронічні хвороби мигдалин і аденоїдів, J37 хронічний ларингіт і ларинготрахеїт, J38 хвороби голосових складок і гортані, не класифіковані в інших рубриках».

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає в ліквідації запалення, санації верхніх дихальних шляхів (антисептична та антибіотикотерапія), ліквідація болю, зменшення інтоксикації (тонзиліти), зниження температури [4, 5]. В основному для лікування неускладнених симптомів використовують місцеві засоби: спреї, льодяники, полоскання. До складу багатьох місцевих засобів для горла входять ефірні олії як основний та допоміжний компонент: олія анісова, м'яти, апельсинова, евкалиптова, гвоздикова. Це, наприклад: стрепсілс льодяники (оригінальний, плюс) Реккітт Бенкізер Хелскер Лтд., Великобританія; ангі септ Др. Тайса льодяники, Др. Тайсс

Натурварен ГмбХ Німеччина; інгаліпт-спрей, АТ «Стома», Україна; гексорал лорсепт льодяники (апельсин, лимон та ін.), Юнік Фармасьютикал Лабораторіз Індія; гексорал спрей, Фамар Орлеан Франція; та ін. [6, 7, 12, 13].

Гострі та хронічні захворювання носу (нежить, риніт, синусит) за класифікацією ВООЗ відносяться до «Гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів (J00-J06): гострий назофарингіт (нежить), гострий синусит» та «Інші хвороби верхніх дихальних шляхів (J30-J39): хронічний риніт, назофарингіт та фарингіт, хронічний синусит, вазомоторний та алергічний риніт» [4].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в покращенні відтоку слизу з носових пазух та зменшення набряку (судинозвужувальна терапія), антисептична терапія та відновлення фізіологічного процесу носового дихання.

Для лікування гострих та хронічних захворювань носу найчастіше застосовуються фітопрепарати з ефірними оліями лаванди, м'яти, евкалипту, чабрецю, гвоздики, кориці. Наприклад, віброцил (гель, спрей, краплі), Новартіс Консьюмер Хелс СА Швейцарія; аспектон спрей, «Кревель Мойзельбах ГмбХ» Німеччина; піносол (краплі, спрей), Зентіва, АО Словацька Республіка; «Золотая звезда» (бальзам), Фармацевтичне Акціонерне Товариство ОРС, В'єтнам [5–7, 14, 15].

Суглобовий та м'язовий біль при гострому та хронічному ревматоїдному артриті, остеоартриті, остеоартрозі, анкілозуючому спондиліті, псоріатичному поліартриті, подагричному артриті, тендиніті, синовіті, тендовагініті, запаленні фасцій та суглобних зв'язок, бурситі, розтягненні, вивихах, забоях за класифікацією ВООЗ відносяться до «Хвороб кістково-м'язової системи і сполучної тканини (M00-M99)» [4].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в полегшенні та знятті болю, зменшенні або ліквідації запалення, покращення процесів обміну в кістках та хрящах, відновленню рухів в уражених органах, покращенні якості життя.

Для полегшення болю та зменшення запалення широко використовуються зовнішні місцеві лікарські засоби у вигляді мазей та гелів.

Широке застосування в лікуванні даних хвороб знайшли фітопрепарати з ефірними оліями лаванди, коріандру, гвоздики, евкалипту, м'яти, кориці, нероловаю олією, ментолом. Наприклад, долгіт гель (Долоргіт ГмбХ і Ко. КГ, Німеччина), індометацин мазь (АТ «Софарма», Болгарія), еспол мазь (ПАТ «Хімфармзавод «Червона зірка» Україна), бом-бенге мазь (ТОВ «Тернофарм» Україна), гевкамен мазь (ТОВ «Тернофарм» Україна), «Золотая звезда» бальзам (Фармацевтичне Акціонерне Товариство ОРС, В'єтнам) [5, 6, 12].

Дерматологічні порушення та захворювання (пелюшковий дерматит, попрістості, акне, пролежні) за класифікацією ВООЗ відносяться до «Дерматит і екзема (L20-L30)»: L22 пелюшковий дерматит, L23 алергічний контактний

дерматит, L24 простий подразнюючий контактний дерматит, L30 інші дерматити [4].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає в усуненні наявних порушень з боку шкірних покривів та інших органів і систем (ЦНС, наприклад) шляхом підтримання чистоти шкіри, повітряних ван, призначення підібраних антибактеріальних і протигрибкових засобів для місцевого застосування, профілактичне застосування бар'єрних кремів.

Для лікування успішно застосовуються комбіновані лікарські засоби з олією лаванди (судокрем, Форест Тосара Лімітед Ірландія) [5, 7].

Зубний біль різної етіології за класифікацією ВООЗ відносяться до «Хвороб органів травлення (K00-K93): K00-K04 хвороби порожнини рота, слинних залоз і щелеп» [4].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в полегшенні та ліквідації болю, знятті запалення та санації ротової порожнини, відновленні здатності до фізіологічного акту жування. Для лікування зубного болю широко використовується олія м'яти перцевої (зубні краплі, ПАТ «Фітофарм» Україна) [6, 7, 13].

Порушення засинання, безсоння, функціональні розлади серцево-судинної системи в неускладненій формі також підлягають лікуванню фітопрепаратами з ефірними оліями у складі комплексної терапії. Порушення засинання, безсоння за класифікацією ВООЗ відносяться до «Хвороби нервової системи(G00-G99): G40-G47 епізодичні та пароксизмальні розлади – розлади сну (G47)». Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в дотриманні правил гігієни сну, налагодженні фізіологічного співвідношення нічного сну і денної активності, полегшенні засинання, лікування супутніх соматичних та неврологічних синдромів, депресії, попередження стресу та його зняття, лікування інфекції, відновлення та запобігання порушення тону вегетативної нервової системи [4, 5].

Неврози, які супроводжуються підвищеною дратівливістю і відчуттям страху за класифікацією ВООЗ відносяться до «Психічні розлади і розлади поведінки (F00-F99): невротичні, пов'язані зі стресом і соматоформні розлади (F40-F48) (інші невротичні розлади (F48), F48.9 невротичний розлад неуточнений, інші тривожні розлади (F41)». Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в дотриманні правильного режиму праці та відпочинку, використання заспокійливої терапії, гіпнотичної терапії, покращенні мозкового кровообігу, вітамінізації організму, використання терапії довготривалого сну. У лікуванні даних станів широко використовуються фітопрепарати з олією м'яти та хмелю (валокордин краплі, Кревель Мойзельбах ГмБХ Німеччина; корвалдин краплі, ПАТ «Фармак» Україна) [4–6, 9].

Гіпертонічна хвороба за класифікацією ВООЗ відноситься до «Хвороби системи кровообігу (I00-I99): I10-I15 хвороби, що характеризуються підвищеним кров'яним тиском». Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає в зниженні та стабілізації АД (до 140/90-130/85), попередженні прогресу захворювання та розвитку ускладнень, запобіганні збільшення АД та його коливанню протягом дня, запобіганні гіпертонічним кризам та коронарній недостатності, корекції раціону харчування (обмеження вживання солі та алкоголю, зниження холестерину тощо), підвищенні фізичної активності.

Тахікардія за класифікацією ВООЗ відноситься до «Хвороби системи кровообігу (I00-I99): I30-I52 інші хвороби серця – I47 пароксизмальна тахікардія». Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів ВООЗ полягає в нормалізації серцевої діяльності та ритму серця, в усуненні причини аритмії (лікування супутніх хвороб – стенокардії, інфаркту), прийомі седативних засобів при невrogenній тахікардії, ліквідації порушень гемодинаміки [4, 5].

Вегетосудинна дистонія за класифікацією ВООЗ відноситься до «Хвороби нервової системи (G00-G99): G20-G26 екстрапірамідні та інші рухові порушення – G24 дистонія». Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в усуненні чинників, що провокують дане захворювання (стреси, недостатня фізична активність, неправильний режим дня, порушення режиму харчування, сну тощо), ліквідації осередків інфекцій та ендокринних хвороб, прийом заспокійливих препаратів рослинного походження та адаптогенів, ліквідації інсомній.

Спазми коронарних судин за класифікацією ВООЗ відносяться до «Хвороби системи кровообігу (I00-I99): I20-I25 ішемічна хвороба серця – I24.8 інші форми гострої ішемічної хвороби серця». Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в ліквідації спазму та відновлення фізіологічного процесу кровообігу, ліквідації кисневої недостатності та інших наслідків порушення кровообігу, зменшення та усунення больових відчуттів, відновленні працездатності та покращенні якості життя.

У лікуванні даних порушень системи кровообігу та нервової системи широко використовуються заспокійливі фітопрепарати з олією м'яти та хмелю (корвалдин краплі, ПАТ «Фармак» Україна) [4, 5, 7, 16].

Нудота та блювання за класифікацією ВООЗ відносяться до «Симптоми і ознаки, що відносяться до травної системи і черевної порожнини (R10-R19): R11 нудота і блювання» [4].

Рекомендована методика лікування згідно діючих протоколів лікування ВООЗ полягає в усуненні та закінченні рвоти, полегшенні та усуненні нудоти, полегшенні чи ліквідації супутніх захворювань, котрі можуть спричинити дані симптоми. Для полегшення нудоти та закінчення рвоти широко використовується олія м'яти перцевої (м'ятні таблетки, ТОВ «Тернофарм» Україна) [5, 6, 14].

Отже, розробка нових оригінальних лікарських препаратів з ефірними оліями є актуальним напрямком сучасної медицини та фармації.

Література

1. МКБ 10 – Международная классификация болезней 10-го пересмотра, 43-я Всемирная Ассамблея Здравоохранения. – <http://mkb-10.com>.
2. Патология / Под ред. М. А. Пальцев, В. С. Пауков. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2011. — Т. 2 из учебник. — С. 512. — ISBN: 978-5-9704-1790-4.
3. Поиск лекарств в аптеках, [Tabletki.ua](https://tabletki.ua). – 2017. – <https://tabletki.ua>.
4. Компендиум Лекарственные Препараты, MORION. – 2017. – <http://compendium.com.ua/>. Справочник ЛС.
5. «Державний реєстр лікарських засобів України», Міністерство охорони здоров'я України. – 2017. – <http://www.drlz.com.ua/>.